

BÉKÉS IZABELLA

Meseregény a durvábbik fajtából

SOPOTNIK ZOLTÁN: SAJÁT PERZSA

*„Mindenki cipel magával legalább egy kísértetet,
az enyém speciel perzsa, valami vezér volt,
csak a sisakja csúcsdíszbe beleakadt egy úrhajó
aljába, és kitörte a nyakát.”*

Libri Könyvkiadó
Budapest, 2012
196 oldal, 1990 Ft

”

Sopotnik Zoltán 2012-es *Saját perzsa* című könyvében több kísértetet is cipel magával. Az egyik egy perzsa vezér, akit szanatóriumban fekvő néma ikertestvére küldött hozzá, hogy beszélgethessenek, a másik önmaga, mivel neve maga is kísértetet jelent. A harmadik a pánik, ami megszüli mindazt, ami az olvasó elé tárul. Sopotnik főszereplője számára úgy tűnik, két lehetőség kínálkozik: vagy cipeli ezeket a kísérteteket, pánikbetegséget, az állandó migrént, a perzsát, látomásokat, családi emlékeket és így megtapasztalja a *mindenséget*, vagy beveszi a Cipralex nevű gyógyszert, amitől jobban lesz, de „elmege a fantáziája”, megszűnik tőle a Minden.

A perzsa vezér megjelenése a személyes létezés kérdés-körét boncolgatja, azt a kérdést, hogy a beszélő miként viszonyul „beteg” önmagához. E viszony sokszínűségének a kibomlása nemcsak a történetek variabilitásában ragadható meg, hanem azok hol lírai, hol prózai formájában is. Ez a váltakozó forma hűen tükrözi a(z ön)felfedezés, az emlékezés logikáját, magába szippantva az olvasót, akárcsak a beszélőt folytonosan gyötrő migrén. Azonban a személyes létezés más kérdésekhez is elvezet, így ahhoz, hogy ki az, aki megszólal a szövegekben? A beszélő a mű elején – elidegenítve önmagától – egyes szám harmadik személyben mutatja be a szereplőt, majd szinte észrevétlenül vált át egyes szám első személyre. Bár a főszereplő neve az íróéhoz hasonlóan Sopotnik, nem beszélhetünk valódi, a klasszikus értelemben vett önéletrajzi szövegekről, hiszen ahogy a kötet borítója is idézi az Üvegvarratok című versből: „meseregény a durvábbik fajtából”. A versek és prózák kiterjedt motívumhálója, a már-már állandó jelzőként funkcionáló magyarázatok, a részek közötti állan-

dó visszautalások, s a különleges, „csodás” szereplők meseregényszerűvé teszik a történeteket.

A könyv első része, mely a *Fejfájós park* címet viseli, szó szerint bevezeti az olvasót a történet mélyére, ugyanis a *Kamra* című verssel indul, melyben a beszélő önmaga felé fordul, elindul befelé, mint egy kamrába, ahol por van és rég elfeledett rend. Ebből a kamrából szedi elő emlékeit, lefújva, rendszerezve őket. A befelé irányuló mozgás nemcsak a lírai énbén, hanem a természetben is megjelenik; a virágok és a levelek – melyeket álmoknak nevez –, a föld mélyére törekszenek. Ez a mélység felé hatolás jeleníti meg a megoldást, gyógyírt a beszélő egész családját sújtó és összekötő migrénre. A fejfájás bár az istenektől származó átokként definiálódik a szövegekben (lásd *Radír*), áldásnak tekinthető, hiszen ez a generálója a születtendő verseknek. A *Gőgős huzat* című versben a fejezet címeként megjelenő természet, a park központi szerepet kap, már-már a könyv allegóriájaként értelmezhető. Elsődleges feladata, hogy az őt körülvevő celofán segítségével megóvja a benne rejlő régi formákat. Ez azonban megakadályozza a másodlagos funkció, az áthaladás lehetőségének megvalósulását. Mivel a park az emlékek, a múlt megőrzésére szolgál, ezért a rajta keresztüljutás a múlt feldolgozását jelentheti. Az külön érdekes, hogy az úti cél egy templom, s a vasárnapi mise, tehát a cél maga is valami felé törekvést, további célokat fogalmaz meg. Ebben a versben a mindkét funkciót megvalósító megoldásként a „feleslegessé lassulás” szerepel, ami annyit tesz, hogy az átjutni kívánónak szemléllővé kell válnia, és ezáltal észrevétlenül jutnia el céljához.

A második részt (*Bársonyos szanatórium*) a konkrét emlékek, személyesebb képek: szerelem, barátság, a lírai ént gyötrő pánikbetegség és a hit megjelenése jellemzi. A harmadik rész (*Lassú társas*) nemcsak témájában hoz újdonságot, hanem a formában is; mintha az előző fejezetek szabad versei teljesednének ki a prózában. Az itt megjelenő történetek a család, a hiányként megjelenő eredet, apa (Tollyú) és az üvegfüvő ősök köré szerveződnek. Az üvegfüvők, mint kolónia – Sopotnikhoz hasonlóan – maguknak új mitológiát teremtve szinte mesebeli lényekként jelennek meg. Ilyen üvegfüvő ős a nagyapa („Apósna hívta, szíve összeért az éggel”), aki a maga prózaiságával vezeti be az elbeszélőt az élet misztikumába. Később felvillannak különös, a rendszer, az emlékezés ad hoc logikájába mégis szorosan illeszkedő képek; az iróniát áruló Gizi néni, a magyar zászlóval felmosó Mancsi néni, majd a városba látogató Bret Easton Ellis. A könyv negyedik részétől (*Borzas haza*) visszatérnek a versek, melyekben az emlékek nem kronologikusan bukkannak elő, mégis időbeli egymásutániságot érzékelhet az olvasó, hiszen a világháborútól eljut egészen ötvenhatig. A történelem, a változó haza a családi emlékeken, a saját sorsokon keresztül ábrázolódik; talán nem véletlen a Domonkos István *Kormányeltörésben* című versére rájátszó néhány sora sem: „Ha verset írok, az már politika. Bemenni parlament, / ráverni állkapocs, középre, nem / válogat. Hátha szikra gyúl. / Naiv fasz. Más ütemre kong / a sok bádogkatona.” Az utolsó fejezet a *Nulladik napok* címet viseli, mintha előzménnyé akarna válni, jelezve, hogy itt még nincs vége, hogy a metaforát, ahogy Sopotnik mondja, nem lehet felgöngyölni az események széléről, mint egy megunt perzsaszőnyeget. Az emlékezésnek nem lehet véget vetni.

A könyv borítóját szemlélve az olvasó azonban azt hihetné, hogy lehet, hiszen egy fekete tenyér mutat felé, rajta a saját perzsa felirattal, s a hátoldalon is ez a tenyér jelenik meg már felirat nélkül, mint a lezárná a könyvet. Ennél elidegenítőbb, véglegesebb gesztus talán nem is lehetne számára. De a borítón lévő tenyér nem elrekeszt, hanem kínál egy perzsát, sajátot, olyat, aki sorsvonal helyett íródott az elbeszélő tenyerébe, aki már nemcsak hozzá szól, hanem az olvasó felé is int, akit már nem hagy nyugodni ez az „avantgárd fej”, a megtettesült hiány, ez a saját mitológia, mert átveszi a rezgéseket, mint az ideget a záró versben (*Kocsonyás árnyékok*) a kocsonya.